

RZECZNIK PRAW OBYWATELSKICH

Warszawa,

Adam Bodnar

VII.564.8.2020.MAW

**Pan
Wojciech Klata
p.o. Dyrektora TVP Kultura
ul. Woronicza 17
00-999 Warszawa**

Rzecznik Praw Obywatelskich, stojąc na straży wolności i praw człowieka i obywatela określonych w Konstytucji RP oraz w innych aktach normatywnych, **z uwagą i troską analizuje wszelkie sygnały dotyczące problematyki zapewnienia przestrzegania konstytucyjnej wolności wyrażania poglądów oraz pozyskiwania i rozpowszechniania informacji.**

Na podstawie doniesień medialnych¹ Rzecznik Praw Obywatelskich powziął informację o zakończeniu przez TVP Kulturę współpracy z Panem Redaktorem Wojciechem Majcherkiem, dziennikarzem z 15-letnim doświadczeniem pracy w Państwa redakcji. Jak w wywiadach wskazuje Pan Redaktor, otrzymał on pismo o rozwiązaniu umowy o pracę bez wypowiedzenia, a przyczyną tej decyzji ma być ciężkie naruszenie podstawowych obowiązków pracowniczych (zwolnienie dyscyplinarne). Jest to kolejny dziennikarz z którym w ostatnim czasie rozwiązano współpracę bez wskazania szczegółowego uzasadnienia decyzji.

Telewizja publiczna pełni istotną społeczną rolę i jest źródłem informacji dla znacznej części obywateli. Stacja TVP Kultura, będąca kanałem tematycznym TVP,

¹ *Wojciech Majcherek po 15 latach pracy zwolniony dyscyplinarnie z TVP Kultura. „Zarzuty kuriozalne, odwołam się do sądu”* (wirtualnemedial.pl, 2020) <<https://www.wirtualnemedial.pl/artykul/wojciech-majcherek-z-tvp-kultura-zwolniony-dyscyplinarnie-zarzuty-kuriozalne-odwołam-sie-do-sadu>> dostęp 20.01.2020r.

stanowi alternatywę dla komercyjnej i rozrywkowej oferty innych kanałów. Co ważne, często to jedyna rekompensata braku dostępu do bieżących wydarzeń kulturalnych dla widzów spoza dużych aglomeracji. Dlatego pełni ona istotną rolę w zakresie realizacji zadań mediów publicznych wynikających z Konstytucji RP. Stąd też wymienione publikacje powodują **zaniepokojenie obecną sytuacją dotyczącą polityki kadrowej w redakcji TVP Kultura. Opisywane w nich wywieranie nacisku, odsuwanie od anteny oraz zwalnianie z pracy dziennikarzy pracujących w mediach publicznych może bowiem prowadzić w konsekwencji do naruszenia konstytucyjnej wolności słowa.** W ocenie Rzecznika decyzje w tym zakresie powinny być podejmowane w oparciu o przejrzyste zasady, z poszanowaniem niezależności redakcyjnej dziennikarzy i redaktora naczelnego.

W tym kontekście pragnę uprzejmie zwrócić uwagę Pana Dyrektora na konstytucyjne oraz międzynarodowe standardy realizowania misji publicznej oraz poszanowania swobody wypowiedzi w mediach publicznych, których ważnym elementem jest obowiązek prezentowania treści o pluralistycznym charakterze (zasada pluralizmu). Należy przy tym zauważyć, że zasada ta nie odnosi się wyłącznie do pluralizmu własności mediów (tzw. pluralizm zewnętrzny), ale również do różnorodności przekazywanych informacji, a więc do sfery opiniotwórczej (pluralizm wewnętrzny). Przestrzeganie zasady pluralizmu wewnętrznego, a więc przekazywanie społeczeństwu różnorodnych informacji – w tym również poglądów kontrowersyjnych, czy skłaniających do dyskusji społecznej – ma istotny wpływ na jakość prezentowanych przez media informacji i jest warunkiem wypełniania przez nie swej misji.

Zgodnie z art. 14 Konstytucji RP, Rzeczpospolita Polska zapewnia wolność prasy i innych środków społecznego przekazu. Natomiast, stosownie do brzmienia art. 54 Konstytucji RP, każdemu – a więc również przedstawicielom prasy – zapewnia się wolność wyrażania swoich poglądów oraz pozyskiwania i rozpowszechniania informacji. Cenzura prewencyjna środków społecznego przekazu oraz koncesjonowanie prasy są na mocy Konstytucji RP zakazane.

Wolność słowa i wolność mediów, wyrażone w art. 14 i art. 54 ust. 1 Konstytucji RP, odnoszą się zarówno do mediów prywatnych, jak i do publicznej radiofonii i telewizji. Media publiczne stanowić powinny instytucjonalną gwarancję wolności wypowiedzi

i pluralizmu środków przekazu społecznego. Aby tę funkcję spełniać, muszą jednak cechować się niezależnością, zarówno od interesów politycznych, jak i gospodarczych, pozwalającą na zachowanie wewnętrznego pluralizmu w treściach redakcyjnych.

Publiczna telewizja zobowiązana jest oferować społeczeństwu zróżnicowane programy, cechujące się pluralizmem, bezstronnością wyważeniem i niezależnością (art. 21 ust. 1 ustawy z dnia 29 grudnia 1992 r. o radiofonii i telewizji - Dz. U. z 2019 r. poz. 361; dalej jako: ustawa o radiofonii i telewizji). W związku z tym programy telewizji publicznej powinny m.in. umożliwiać obywatelom i ich organizacjom uczestniczenie w życiu publicznym poprzez prezentowanie zróżnicowanych poglądów i stanowisk oraz wykonywanie prawa do kontroli i krytyki społecznej (art. 21 ust. 2 pkt 4 ustawy o radiofonii i telewizji). Wykluczenie możliwości udziału określonych osób w audycjach telewizji publicznej musiałoby w związku z tym zostać uznane za naruszenie tych obowiązków.

W omawianym kontekście zasadne jest odwołanie się do art. 10 Konwencji o ochronie praw człowieka i podstawowych. Przepis ten stanowi o prawie do wolności wyrażania opinii, które obejmuje wolność posiadania poglądów oraz otrzymywania i przekazywania informacji i idei bez ingerencji władz publicznych i bez względu na granice państwowe. W orzecznictwie dotyczącym tego przepisu ETPCz uznał zagwarantowaną w nim wolność za niezbędny fundament społeczeństwa demokratycznego i warunek rozwoju każdej jednostki (zob. sprawa *Handyside przeciwko Wielkiej Brytanii*, skarga nr 5493/72). Podkreślając zasadę pluralizmu, ETPCz przypisał państwu funkcję najwyższego gwaranta w tym zakresie.² ETPCz konsekwentnie w swych orzeczeniach stwierdza, że swoboda wypowiedzi stanowi jeden z najważniejszych fundamentów demokratycznego społeczeństwa oraz podstawowych warunków jego rozwoju i samorealizacji każdej jednostki. W tym kontekście należy podkreślić, że nie tylko prasa ma za zadanie przekazywanie informacji i idei – społeczeństwo ma też prawo do ich otrzymywania. Na tle art. 10 EKPCz, w doktrynie wskazuje się, że „skoro Konwencja wymaga od państwa poszanowania zasady pluralizmu, to musi to znajdować należyte zapewnienie w działalności mediów publicznych, zwłaszcza przybierając postać pluralizmu wewnętrznego zorientowanego na sposób działania i treści programowe nadawcy

² *Informationsverein Lentia i in. przeciwko Austrii*, wyrok z 24 listopada 1993 r. skarga 13914/88.

publicznego. W żadnym więc razie media publiczne nie mogą pozostawać w pełnej kontroli i dyspozycji aktualnego gabinetu rządowego czy większości parlamentarnej³.

Na konieczność przedstawiania przez media publiczne zróżnicowanych informacji i poglądów wskazano również w wyroku ETPCz z dnia 17 września 2009 r. w sprawie *Manole i in. przeciwko Mołdawii* (skarga 13936/02), stwierdzając, że: „państwo, jako najwyższy gwarant pluralizmu, musi zapewnić, poprzez prawo i praktykę, że publiczność ma za pośrednictwem telewizji i radia dostęp do niezależnej i rzetelnej informacji, oraz do spektrum opinii i komentarzy, odzwierciedlających m.in. różnorodność perspektyw politycznych w kraju, oraz że dziennikarze i inni pracownicy mediów audiowizualnych nie są powstrzymywani od przekazywania takich informacji i komentarzy (...)”⁴. W sprawie *Manole i inni przeciwko Mołdawii* ETPCz przyjął, że z uwagi na rolę dziennikarzy w demokratycznym społeczeństwie, władze mediów publicznych w dużo większym stopniu niż inni pracodawcy mają obowiązek zagwarantować im możliwość wykonywania pracy bez nacisków oraz wpływania na treści przez nich przekazywane. Standardem wynikającym z tego wyroku powinien być obowiązek przedstawienia szczegółowego uzasadnienia zakończenia współpracy z dziennikarzem. Władze publicznego medium nie mogą prowadzić polityki kadrowej zmierzającej do tego, aby na jego antenie prezentowane było stanowisko pewnej tylko grupy politycznej, społecznej czy religijnej.

Ponadto, w sprawie *Wojtas-Kaleta przeciwko Polsce*⁵ Trybunał wskazywał, że ze względu na specyfikę zawodu i ich działanie w interesie publicznym, obowiązek lojalności dziennikarzy wobec pracodawców nie jest tak szeroki, jak ten, który wiąże członków innych zawodów, a możliwość ograniczania wolności wypowiedzi dziennikarzy przez pracodawców musi być ograniczona. Dziennikarze mają prawo, a nawet obowiązek komentowania spraw o znaczeniu publicznym, w tym także tych odnoszących się do organizacji pracy czy funkcjonowania mediów realizujących misję publiczną. W sprawie *Wojtas-Kaleta*, Trybunał podkreślił, że dla oceny obowiązku lojalności i ograniczenia wolności wyrażania opinii istotny jest także publiczny charakter nadawcy, dla którego pracowała skarżąca.

³ L. Garlicki, P. Hofmański, A. Wróbel, „Konwencja o Ochronie Praw Człowieka i Podstawowych Wolności. Komentarz do artykułów 1-18”, Tom I. Komentarz, Warszawa 2010, Legalis, s. 620.

⁴ *Manole i inni przeciwko Mołdawii*, wyrok ETPCz z dnia 17 września 2009 r., skarga nr 13936/02, para 108.

⁵ *Wojtas-Kaleta przeciwko Polsce*, wyrok ETPCz z dnia 16 lipca 2009 r., skarga nr 20436/02.

Warto zaznaczyć również, że częścią wolności zagwarantowanej przez artykuł 10 Europejskiej Konwencji jest prawo publiczności do otrzymywania rzetelnej informacji.⁶ Temat zmian kadrowych w TVP Kultura pozostaje w zainteresowaniu opinii publicznej i wywołuje obawy dotyczące utrzymania wysokiego poziomu standardów dziennikarskiego. Profesjonalizm i wiedza merytoryczna są szczególnie istotne w pracy dziennikarza o wąskiej specjalizacji. Zasadnym jest postulat by wszelkie zmiany kadrowe były przeprowadzone z uwzględnieniem ich ewentualnego wpływu na jakość prezentowanych materiałów prasowych. **Następstwa braku pluralizmu w mediach są bardzo groźne z punktu widzenia swobody wypowiedzi, ponieważ bezpośrednio przekładają się na naruszenie praw odbiorców do uzyskiwania rzetelnej informacji na tematy istotne społecznie.**

Standardy w tym zakresie zostały zagwarantowane także w prawie unijnym. W art. 11 ust. 2 Karty Praw Podstawowych Unii Europejskiej wyrażona została zasada pluralizmu. W myśl powołanego przepisu „szanuje się wolność i pluralizm mediów”. Na potrzebę ochrony zasady pluralizmu zwróciła także uwagę Komisja Europejska w analizie opracowanej w styczniu 2007 r.⁷ Zgodnie z nią pluralizm wymaga dbania o różnorodność geopolityczną i kulturową. Oznacza to konieczność przedstawiania zróżnicowanych poglądów, ujęć i wieloaspektowego ukazywania spraw w celu realizacji tzw. „communication right” odbiorcy, dającego mu prawo do uzyskania pełnej, uczciwej informacji oraz możliwość usłyszenia i porównania wielu opinii.⁸ Warto również zaznaczyć, że Rekomendacje Komitetu Ministrów Rady Europy z 15 lutego 2012 r. w sprawie zarządzania mediami publicznymi przewidują, iż wydawcy programów w mediach publicznych powinni cieszyć się niezależnością edytorską. Oznacza to, że zarząd mediów publicznych nie powinien ingerować w niezależność redakcyjną, w szczególności podejmować decyzji co do zakresu tematycznego programu, czy też odnośnie do gości zapraszanych do programu.

Mając na uwadze powyższe, działając w oparciu o art. 13 ust. 1 pkt 2 ustawy z dnia 15 lipca 1987 r. o Rzeczniku Praw Obywatelskich (Dz. U. z 2018 r., poz. 2179 ze zm.), **zwracam się do Pana Dyrektora z uprzejmą prośbą o zajęcie stanowiska w niniejszej**

⁶ *Sunday Times przeciwko Wielkiej Brytanii*, wyrok z 1979 r. skarga nr 6548/74.

⁷ *Commission three-step approach for advancing the debate on media pluralism within the European Union*, IP/07/52.

⁸ *Własność mediów. Pluralizm informacyjny. Wolność słowa*, red. D. Bychawska-Siniarska, Warszawa 2011, s. 8.

**sprawie i poinformowanie Rzecznika o przyczynach decyzji kadrowych dotyczących
Pana Redaktora Wojciecha Majcherka.**